

‘Eigendom brengt ook verantwoordelijkheid met zich mee. Goed rentmeesterschap betekent dat je het bezit zo goed mogelijk in stand houdt’

Jan-Hein van de Mortel

Links: Aanbieding van de vlag door Arnold de la Court en zijn moeder in 1924, aan Harmonie de Vriendschap. Boven: Zonnewijzer voor Huis te Baest, een replica van een 18de eeuwse origineel.

Landgoed

Monument bij Oirschot

Baest

Landgoed Baest bij Oostelbeers in de gemeente Oirschot is een van de mooiste landgoederen van Noord-Brabant. Bij toekenning van de Noord Brabantse Monumentenprijs in 1997 werd Baest het meest monumentale landgoed van de provincie genoemd. Nut en genieten gaan hand-in-hand, al 800 jaar. Als je over het landgoed wandelt, proef je dat er al die eeuwen met veel liefde en energie aan gewerkt is. Een rijksmonument met allure dat nog altijd bewoond wordt.

Productie: Trix van der Putten, in samenwerking met Brabants Landschap, Picture Publishers en InBrabant/ Erfgoed Brabant. Tekst: Thijs Caspers (landgoed), Frits Speetjens & Jurgen Pigmans (Audrey Hepburn). Fotografie: Huub Smeding, Marc Mulders, e.a.

toen de huidige eigenaar/bewoner Jan-Hein van de Mortel het landgoed in 1962 van zijn vader erfde, waren de woningen en het landhuis in slechte staat. Omdat de structuur van deze van origine middeleeuwse nederzetting nog gaaf was, subsidieerde de Rijksdienst voor de Monumentenzorg de restauratie voor 80%. De rest kwam op de familie neer. Jan-Hein van de Mortel: ‘Eigendom brengt ook verantwoordelijkheid met zich mee. Goed rentmeesterschap betekent dat je het bezit voor de gemeenschap en het nageslacht zo goed mogelijk in stand houdt, en eventueel zelfs

nog verbetert. Waar bijvoorbeeld een saai weiland lag, hebben mijn vrouw en ik de tuinen hersteld naar het oorspronkelijke achttiende-eeuwse karakter.’ Van de Mortel komt al vanaf 1932 op Baest, dat kort tevoren door zijn vader Jan bij erfenis was verkregen. De familie bracht er jaarlijks de maanden juni en september door. Nadat zijn vader in 1943 door de Duitse bezetter als burgemeester van Noordwijk was ontslagen, trok de familie zich terug op Baest. Jan-Hein: ‘Je was hier veilig omdat het zo afgelegen was. ’s Avonds zat je met z’n allen rond de tafel en je ging naar bed met een kaars.’

Buitenplaats van kerkvorst

In 1225 wordt Baest voor het eerst genoemd als een woud in bezit van de abdij van Berne. Het landgoed ontstond uit een oude middeleeuwse nederzetting, de ‘Baester Hoeven’. ‘Huis te Baest’ werd bij de oprichting van het bisdom Den Bosch in 1560 een uithof en buitenplaats van de kerkvorst. Na verschillende keren van eigenaar te zijn verwisseld, kwamen de ‘Baaster of Bisschopshoeven’ eind achttiende eeuw in handen van Johannes Baptist van

In 1225 wordt Baest voor het eerst genoemd

Boven: Huis te Baest nu. Onder: Huis te Baest in 1915. Rechts: De Theresiakapel is gebouwd uit dankbaarheid, nadat Jan-Hein op jonge leeftijd van een ernstige ziekte genezen was.

Onder: Een van de vele idyllische bruggetjes over de Kleine Beerze die over het landgoed stroomt. Daarnaast: Kaart van de gemeente Oirschot en omgeving uit ca 1870.

Het zijn vooral de meanderende beken die Baest tot Baest maken

Boven: Dit waterloopje staat vol met waterviolier. Een signaal dat grondwater naar de oppervlakte treedt en een bewijs dat de 'waternatuur' op Baest zich langzamerhand aan het herstellen is.

Filmster & stijl-icoon Audrey Hepburn logeerde vaak op Baest

Bommel, een vooraanstaande katholieke regent en voorouder van de huidige eigenaar. Het landgoed bestond toen uit een bescheiden omgracht herenhuis van twee bouwlagen, te midden van een parkbos met uitgebreid lanenstelsel, jonge bosaanplant en heidevelden. Van Bommels schoonzoon Paulus Emanuel de La Court, eveneens een belangrijk Brabants bestuurder, breidde het bezit in de eerste helft van de negentiende eeuw uit tot 400 hectare, liet drie langgevelboerderijen bouwen en plantte veel bos aan. De huidige verschijningsvorm van het landgoed is grotendeels zijn verdienste. Bij testament bezwoer diens zoon Leopold zijn vrouw en kinderen niet toe te geven aan de wens der hoevenaars bos om te zetten in cultuurland: *'Laat u nooyt zoo gek praaten van de hoevenaars om meer weiden te hebben. Zij hebben er genoeg van als zij willen die in order houden en anders kan het hun niet baten.'* Eind negentiende, begin twintigste eeuw werd nog een belangrijke oppervlakte in- en omliggende heide met naaldhout beplant.

Meanderende beken

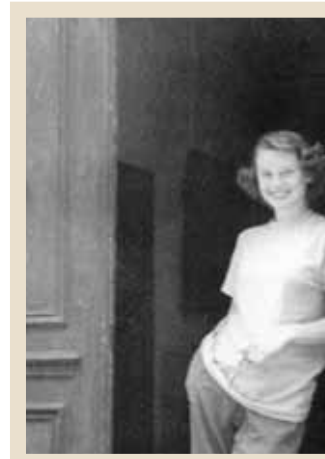
Nadat het landgoed in 1962 het eigendom van Jan-Hein van de Mortel was geworden, diende zich meteen een bedreiging aan. De van het zuiden komende Kleine en Groote Beerze, die op Baest samenkomen en verder gaan als één beek, veroorzaakten wateroverlast als gevolg van kanalisering stroomopwaarts. Toen het waterschap voorstelde ook de beektrajecten op het landgoed te kanalisieren, antwoordde Jan-Hein van de Mortel: *'Over my dead body!'* Er werd een compromis gevonden in het graven van een omlidingskanaal. De prachtig meanderende beken waren gereed, maar meteen diende zich het volgende probleem aan: daling van de grondwaterstand. Dit is nog

Boven: Een keer per jaar wordt op Baest gejaagd met valk en valkenier. Onder: Het centrum van het landgoed heeft het karakter van een middeleeuwse nederzetting.

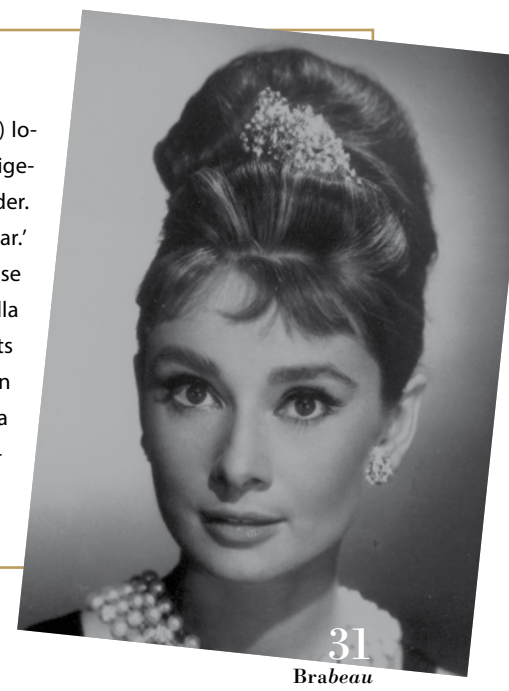
Linksonder: Audrey Hepburn als zestienjarig meisje in de deuropening van Huis Baest.

Audrey Hepburn & Baest

De wereldberoemde filmster en stijl-icoon Audrey Hepburn (1929-1993) logeerde 's zomers vaak op landgoed Baest. De moeder van de huidige eigenaar Jan-Hein van de Mortel was een goede vriendin van Audrey's moeder. Jan Hein: *'Zij was mijn eerste serieuze liefde en de familie was dol op haar.'* Audrey Hepburn werd in Brussel geboren en was de dochter van de Britse bankier Joseph Anthony Hepburn-Ruston en de Nederlandse barones Ella van Heemstra. Audrey stamde via haar moeder af van de eerste Sweerts de Landas, die heer van Oirschot was. Na de scheiding van haar ouders in 1935 woonde Audrey samen met haar moeder in Velp (bij Arnhem) en na 1943 verbleef ze bij haar opa Aarnoud Jan Anne Aleid baron van Heemstra. De ervaringen tijdens de Duitse bezetting inspireerden haar de rest van haar leven; ze werd een gedreven ambassadrice voor UNICEF.

Rechts: Audrey in de romantische komediefilm *Breakfast at Tiffany's* (1961).

Een belangrijke attractie is de 'Heilige Eik'

Boven: Boerenkamer en Eikehoef, de oudste hoeven op het landgoed. Onder: De Lindehoef, een van de boerderijen op het landgoed, dateert uit 1774-1776.

Rechtsonder: De kapel bij de Heilige Eik in een sneeuwwit winterkleed.

altijd niet helemaal opgelost. Gevoed door water uit het omleidingskanaal zijn de beken wel weer waterhoudend. Fijn, want het zijn vooral de beken die Baest tot Baest maken. Een mening die al werd gedeeld door Jac. P. Thijsse, de vader van de Nederlandse natuurbescherming (1915): 'Een prachtig landgoed aan de samenvloeiing van Groote Beerse en Kleine Stroom. Dat is nu nog weer eens een echt bosch met eeuwenoud loofhout en naaldhout met alle heesters, die de vogels planten. De grond ging er geheel schuil onder de bloeiende anemonen en in een bloeiende sleedoorn zong de nachtegaal. Het zou de moeite waard zijn, dit boschgebied eens goed te doorvorschen, altijd langs de kronkelende Beerse tot aan den molen van Spoordonk toe.' Een meer recente bedreiging is een verslechtering van de bodemkwaliteit. De bossen en lanen staan er niet goed bij en de bosbouw heeft er onder te lijden. De oorzaak moet gezocht worden in de intensieve bemesting van landbouwgronden in en rond het landgoed. Tegenwoordig komen de voornaamste inkomsten van het landgoed uit de verpachting van landbouwbedrijven en de verhuur van woningen en twee polovelden. In 2009 verkocht Jan-Hein van de Mortel 100 hectare van het landgoed aan Brabants Landschap, een sterke bondgenoot. Jan-Hein: 'Dit deel vroeg als beoogd natuurontwikkelingsgebied om meer specialistisch beheer.' Toch is Baest één geheel gebleven. En vanaf het moment dat Jan-Hein van de Mortel of een van zijn erven het financieel of beheerstechnisch niet meer aankan, heeft de natuurbescherming een opvangfunctie.

De Heilige Eik

Naast grote natuurhistorische betekenis, heeft Baest ook cultuurhistorisch veel te bieden. Een belangrijke attractie van het landgoed vormt de 'Heilige Eik', al sinds de vijf-

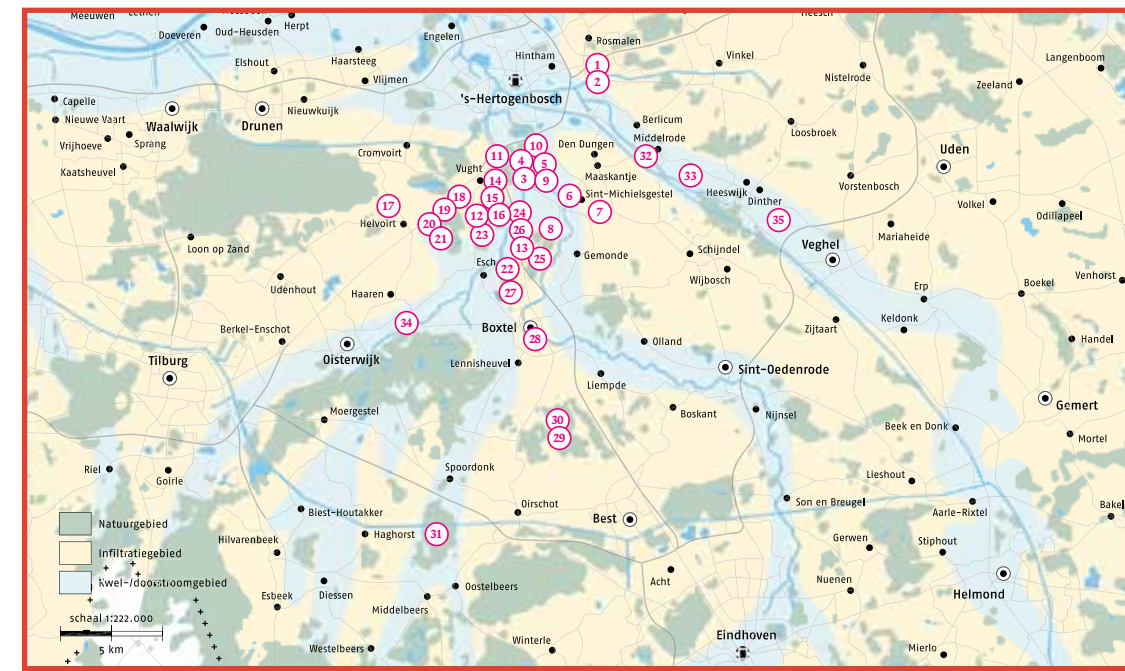
Brabantse landgoederen

Brabant telt maar liefst 150 landgoederen. Een prachtig overzicht daarvan geeft het boek *Landgoederen in Noord-Brabant*. Hoewel er in architectuur, parkstijl en bosaanleg overeenkomsten te vinden zijn, heeft elk landgoed toch een eigen gezicht. Leuk ook zijn de verhalen over de (voormalige) bewoners van de landgoederen.

Samenstelling: Thijs Caspers en Annelieke Kelderman. Foto's: Huub Smeding. Uitgegeven door: Brabants Landschap, Brabants Particulier Grondbezit en Pictures Publishers. Prijs: € 39,95. Te koop: in de boekhandel of bestellen via www.picturespublishers.nl, 0183-307098.

'Dat is nu nog weer eens een

Boven: In de omgeving van Den Bosch en Vught liggen erg veel landgoederen, in totaal 35 stuks. Op deze buitens trokken bestuurders en andere rijke Bosschenaren zich in hun vrije tijd terug om te genieten van de rust, natuur en de jacht.

Boven: Waar een saai weiland lag, hebben Jan-Hein van de Mortel en zijn vrouw de tuinen naar het oorspronkelijke achttiende-eeuwse karakter hersteld.

tiende eeuw een drukbezocht bedevaartsoord. In een idyllische omgeving liggen meerdere kleine kapellen, Maria-grotten en kruisstaties. De schilderachtige en afgelegen locatie bracht vroeger bepaalde 'gevaren' met zich mee. Van pastorale zijde werd gewaarschuwd tegen uitwassen. Met name in de meimaand, wanneer de natuur ontluikt, grepen jongens en meisjes de gelegenheid aan om elkaar daar, niet gehinderd door ouders, te ontmoeten. Er werd gesproken van een 'meidenmarkt'. Het oord wordt op mooie zondagen nog altijd heel druk bezocht. Je ziet er veel hoogbejaarde koppels die naar deze plek blijven terugkeren, vol goede herinneringen aan hun jongelings tijd. **Bb**

Baest bezoeken

Landgoed Baest ligt bij Oostelbeers in de gemeente Oirschot, tussen Tilburg en Eindhoven. Het omvat 400 hectare, bestaand uit bos, weiden en waterpartijen. Je kunt er vrij wandelen, met uitzondering van het gedeelte dat bewoond wordt door de familie Van de Mortel. Op afspraak worden er rondleidingen gegeven door de indrukwekkende, historische tuin. Op het landgoed is ook een natuurbegraafplaats, het 'Bos van de Heilige Geest'. En de monumentale 18e-eeuwse Eikehoef is beschikbaar voor recepties, lunches, diners, huwelijksluitingen en vergaderingen.

Landgoed Baest, Dr. Jan van de Mortellaan 3, 5091 JJ Oostelbeers, 013-5143560, www.landgoedbaest.nl

echt bosch met eeuwenoud loofhout en naaldhout' (Jac. P. Thijsse)

